

General-potpukovnik
MARTIN ŠPEGELJ

Vrijedan prilog našoj vojno-političkoj historiografiji

*(Rade Bulat: „Deseti korpus „Zagrebački“ NOV I POJ”,
„Globus” Zagreb i Vojnoizdavački zavod, Beograd)*

Prilikom predstavljanja ove knjige, najširem starješinskom sastavu naših oružanih snaga, uputno je istovremeno istaći i ličnost autora i prezentirati njegovo djelo. Ovo stoga što se radi o akteru i svjedoku zbivanja koja opisuje, vještom piscu iskrenih humanih sklonosti, pripovjedaču istine i beskompromisnom kritičaru, koji prikazuje događaje onakve kakvi su bili, sa višestrukom dokumentacijom i poukom.

Rade Bulat, general, narodni heroj, član SKOJ-a od 1936, a KPJ od 1939. godine u moćnoj organizaciji komunista na Zagrebačkom univerzitetu. Učesnik sastanka u Vrginmostu gdje je 19. jula 1941. godine donesena odluka o početku narodnog ustanka na Kordunu i Baniji. Zatim, pune četiri godine u redovima onih koji se nesebično bore za slobodu i novo društvo. Politički komesar, sekretar Kotarskog komiteta Vrginmosta i Vojnića, oficir Glavnog štaba narodno-oslobodilačkih partizanskih odreda Hrvatske, komandant sjevernodalmatinskih odreda, komandant 13. narodnooslobodilačke udarne proleterske brigade „Rade Končar”, komandant sjeverozapadne grupe

odreda 10. korpusa, komandant 32. divizije istog korpusa i, konačno, načelnik Štaba 10. korpusa.

Poslije rata završio je najviše vojne škole, diplomirao na elektrotehničkom fakultetu, aktivan je društveno-politički radnik, publicista koji je, osim mnogobrojnih napisa aktuelne problematike, objavio značajne knjige, kao na primjer, *Žumberak i Pokuplje u NOB*, koja je 1981. godine dobila „Nagradu 4. jul”.

Čitajući knjigu *10. korpus „zagrebački” NOV i POJ* ima se dojam da se radi istovremeno o stručnim historijskim zapisima, lakoj priči iz slavnih dana narodnooslobodilačkog rata, svojevrsnom romanu, ali i analitičkim vojnim zapisima čija svrha je pouka. Svi ti stilovi prelamaju se u toj knjizi i izvlače je iz uobičajenog reda monografija u višestrano korisnu i zanimljivu knjigu.

Vrijednost djela može se iskazati istom ili sličnom hronologijom koju je izabrao i sam autor u svom djelu.

Prvo, autor analizira događaje na području višestruko značajnom, ne samo u narodnooslobodilačkom ratu, već i u vojno-političkim i društvenim kretanjima u dužem historijskom periodu. S vojne tačke gledišta to područje je operativno-strategijska osnovica u najrazličitijim varijantama vojnih događaja u Evropi, a posebno prema Balkanu i na njemu. Sa istoka to područje omeđuju planine Papuk i Psunj, sa sjevera rijeka Drava, sa zapada uključno cijelo zagorsko gorje, a sa juga rijeka Sava. Tu je strategijski objekat grad Zagreb, koji je u narodnooslobodilačkom ratu bio izuzetno vojno-politički značajan. Središnji ravničasti, ekonomski vrlo značajan prostor čine rejoni Koprivnice, Bjelovara, Ivanić-Grada, Podravine, Moslavine i Posavine. Područja planina Bilogore, Moslavačke gore, Kalnika i čitavog spleta planina Zagorja čine područje ukrštanja veoma važnih i nezaobilaznih vojnostrategijskih pravaca Evrope. Tu su i izuzetno važni saobraćajni pravci sa zapada na istok i jug Balkana, iz Panonske nizije u sjevernu Italiju itd.

U narodnooslobodilačkom ratu ovo je područje s političkog gledišta također bilo izuzetno značajno. I njemački okupator i kvislinška tvorevina tzv. NDH smatrali su da je to područje sigurna materijalna i ljudska rezerva. Ustaške glavešine često su govorile kako su interesi tzv. NDH na tom području nedodirljivi kako zbog podrške naroda, tako i zbog suviše velikog značaja za njih da ga ne bi svim raspoloživim snagama branili.

Pavelić i njegove ustaše vjerovali su u uvjeravanja klerofašista da je narod toga kraja pristaša tzv. nove vlasti, a dr V. Maček, kao vođa HSS, stalno je surađivao sa „novom vlašću” i kontrarevolucio-

narno špekulirao upućujući direktive: „Čekajte nije vrijeme, slušajte 'novu vlast' i ne dajte se zavesti od komunista". Nijemci su u ovim krajevima razvili nevidenu propagandu o „blagodetima" što ih donosi Treći Rajh, a ustaše su se čuvale da se ne izdaju svojim surovim represalijama.

Međutim, narod ovoga kraja je razotkrio pravu prirodu ustaško-fašističke tvorevine, interese klerofašista i reakcionarne buržoazije, koja je stajala na čelu HSS. Poveo je borbu protiv okupatora i domaćih izdajnika. Narodnooslobodilački pokret se postepeno razvijao, da bi s kraja 1943. i od početka 1944. godine postao sveopšti, masovan i pobjedonosan.

Razmah narodnooslobodilačke borbe u ovim krajevima, kako reče narodni heroj, general Milutin Morača povodom razgovora o knjizi i NOR-u, bio je melem na ljutu ranu borcima Krajine, bio je dokaz da pobjeđujemo stvarajući novo društvo bratstva i jedinstva.

Jedino tumačenje koje je za narodnooslobodilački pokret u tom kraju bilo djelotvorno jeste tumačenje i primjer KPJ, jasnoća i prihvatljivost ciljeva te borbe: nacionalno i socijalno oslobođenje, ravnopravnost naroda i narodnosti, bratstvo i jedinstvo, vlast u rukama naroda itd. Razvoj narodnooslobodilačke borbe i stalno jačanje narodnooslobodilačkog pokreta u ovom kraju pokazali su na očigledan način kome se narod priklonio. Autor je upravo te činjenice opisao istinski iskreno, sa velikim poznavanjem i uz osjetan ponos, što je bio jedan od rukovodilaca u tako teškim uslovima borbe, a istovremeno u tako uspješnoj borbi naroda za slobodu. Složenost narodnooslobodilačke borbe i pokreta u tom kraju više je nego očigledna. Stoga se na osnovu rezultata te borbe može suditi o veličini, značaju i ukupnoj ulozi 10. korpusa, kao i uz sve druge subjekte i činioce koji su uticali na borbu u tim krajevima.

Drugo, autor je vjeran hronologiji, svjestan njenog značenja za ovakvu vrstu kazivanja. Govori o začecima ustanka, organizaciji prvih jedinica pa sve do stvaranja snažnog korpusa. Ovdje treba istaći način pisanja, koji je veoma sličan savremenoj, kompleksnoj vojnoj analizi borbenih dejstava. Razjašnjavaju se uslovi, utvrđuje odnos snaga, analizira tok borbe i rezultati, iza čega slijede zaključci, upozorenja i pouke. U svemu tome svoje konstatacije potkrepljuje originalnim neprijateljevim i našim dokumentima.

Način pisanja je također značajan za sve korisnike knjige, ali posebno za starješine JNA i Teritorijalne odbrane. Veoma jasnim kazivanjem autor govori zašto je neka borba uspjela, a zašto druga nije. Često i oštro kritikuje — izvidanje i obavješćavanje, veze

rukovođenja i komandovanja, sadejstvo malih jedinica, nedovoljno obezbjeđenje i sl. Te su pouke uvijek vrijedne i lako ih je prenijeti u suvremene uslove borbenih dejstava. Time se na najbolji način obogaćuje vojna misao i stiče dragocjeno iskustvo.

Uz sve to treba posebno istaći neobičajenu realnost i kritičnost autora prema događajima, prilikama i ljudima o kojima govori. Njegova analiza lišena je jednostranosti koja rat, borbu i revoluciju vidi samo crno-bijelo i to tako da svaka akcija izgleda kao veliki uspjeh i značajna pobjeda. Prema onome što autor iznosi, rat je dobijen zato što su dobijene i bitke i to mnoge bitke. On, takođe, zaključuje da i one koje su dobijene, katkada su mogle biti plaćene manjom cijenom. Autor posebno ističe da je pokret nezaustavljivo napredovao umješnim rukovođenjem KPJ i njenom sposobnošću da u veliki front narodne borbe privlači sve patriote ovoga kraja. Treba imati u vidu i veliku učestalost borbi, njihovo relativno kratko trajanje, ali sa velikim žrtvama. To potvrđuje podatak da je 10. korpus imao poginulih i ranjenih 7.786 boraca, više nego što ih je ukupno bilo pri formiranju korpusa.

Treće, valja istaći autorov prikaz visoke vrijednosti manevra krupnih jedinica NOVJ u različite krajeve zemlje. Prodor 12. slavonske udarne divizije, oslobađanje Ludbrega, Koprivnice, Lepoglave itd. u ljeto 1943. godine. To je imalo ogroman vojno-politički uticaj i označilo je snažan razmah narodnooslobodilačke borbe i pokreta u ovoj oblasti. Sličan učinak imao je i prodor 28. slavonske udarne divizije, u jesen 1943. godine. Ili, borbeni manevri od većeg operativnog značaja 6. i 10. korpusa od polovine 1944. godine do okončanja velikih borbi oko tzv. virovitičkog mostobrana, februara 1945. godine. Činjenica je da je u tom vremenu bila potpuno oslobođena (u najvećem dijelu označenog vremena) cijela Podravina od Našica do Koprivnice i od Drave do Moslavačke gore na jugu. Čitajući ovo djelo vidi se istovremeno i velika vrijednost mnoštva malih borbi, diverzija, prepada i sl. i, kad se stvore uslovi, manevra velikih formacija i izvođenja cjelovitih operacija.

Autor daje cjelovito razjašnjenje stanja, borbi, žrtava, uspjeha i pogrešaka u djelovanju 10. korpusa u završnim operacijama za oslobađanje naše zemlje.

Zagreb, kao stratezijski objekat u ovoj oblasti i na ukrštanju stratezijskih pravaca, bio je nepresušan izvor novih boraca 10. korpusa. Borbe jedinica 10. korpusa, koje su vođene u neposrednoj blizini, pa čak i u Zagrebu, povoljno su uticale na razvoj narodno-oslobodilačkog pokreta i oružane borbe u njemu.

Treba posebno naglasiti da je autor ovog djela vjerno prikazao razvoj narodnooslobodilačke borbe na prostoru djelovanja 10. korpusa, od prvih udarnih grupa, zatim Kalničkog, Moslavačkog i drugih brojnih narodnooslobodilačkih partizanskih odreda do konačnog oslobođenja ovoga kraja i cijele zemlje, i to ne samo sa vojnog stanovišta već i sa stanovišta velike uloge Komunističke partije Jugoslavije i narodnog fronta u organizovanju i usmjeravanju te borbe.

U svemu tome vidljivo je i bratstvo i jedinstvo kovano u borbi, velika pomoć slavonskih jedinica, ali je i nepobitna istina da su Zagorci, Podravci, Posavci, Bilogorci, Moslovčani bili presudni činioci u narodnooslobodilačkoj borbi ovoga kraja i dali svoj potpuni doprinos konačnoj pobjedi i nastanku novoga društva.

Na kraju, preporučujem knjigu historičarima, bibliotekama, svim brojnim čitaocima različitih profesija, a posebno aktivnim i rezervnim starješinama naših oružanih snaga.

S U M M A R Y

A WORTHY CONTRIBUTION TO OUR MILITARY-POLITICAL ISTORIOGRAPHY

(Rade BULAT, „The 10th ‚Zagreb‘ Corps of the People's Liberation Army and Partisan Detachments of Yugoslavia“, Zagreb: „Globus“; Belgrade: Vojnoizdavački zavod.)

The author of the book is a General, National Hero, member of the CPY (LCY) from 1939, one of the organizers of the popular uprising in Kordun and Banija. In the National Liberation War of Yugoslavia he was a brigade and a division commander, and the 10th Corps' chief of staff.

The book is a synthesis of historiographic documents, novelized accounts of events in the war, and of analytical military records. The author analyses chronologically events connected with the waging of the war — from the first armed actions carried out by shock groups at the beginning of the popular uprising, through the organizing and development of units to the 10th Corps operations in the final liberation of the country. His sense for reality and his exercising careful judgment in assessing of events, conditions and personalities are particularly noted.

UNE CONTRIBUTION PRECIEUSE A NOTRE HISTORIOGRAPHIE
MILITAIRE POLITIQUE

*Rade Bulat: „Le dixième corps d'armée 'zagrebois' de l'ALN et du DPY”;
édité par „Globus” de Zagreb et l'Institut militaire d'édition de Belgrade)*

L'auteur de ce livre est général, héros national, membre du PCY (LCY) depuis 1939 et l'un des organisateurs de la résistance dans Kordun et Banija. Pendant la guerre de libération nationale il a rempli différentes fonctions, et a été, entre autre, commandant de brigade, de division et chef de l'état-major du Dixième corps d'armée.

Ce livre représente une synthèse de documents historiques, des témoignages romancés sur les événements de la guerre de libération nationale et de textes militaires analytiques. Respectant la chronologie, l'auteur analyse les événements liés à la conduite de la lutte pour la libération nationale — depuis des premières actions des groupes de choc du début de la résistance, à travers l'organisation et l'élargissement des unités aux opérations du Dixième corps d'armée menées dans les combats pour la libération finale du pays. En cela, faut-il le souligner, l'auteur a particulièrement bien su faire preuve de réalisme et d'esprit critique dans son appréciation des événements, des circonstances et des hommes traités dans son livre.

Р Е З Ю М Е

ЦЕННЫЙ ВКЛАД В НАШУ ВОЕННО-ПОЛИТИЧЕСКУЮ ИСТОРИОГРАФИЮ

(Раде Булат: „Десятый корпус 'загребский' НОА и ПОЮ”, „Глобус”, Загреб и Военное издательство, Белград)

Автор книги — генерал, Народный Герой, член КПЮ (СКЮ) с 1939 года, один из организаторов восстания в Кордуне и Бании. В течение народно-освободительной войны выполнял многие должности; был командиром бригады, дивизии и начальником Штаба 10 Корпуса.

Книга представляет собой синтез исторических записей, романизированных рассказов о событиях народно-освободительной войны и аналитических военных записок. Автор хронологически анализирует события, связанные с ведением народно-освободительной войны, начиная с первых акций ударных групп в начале восстания, организации и укрепления войск, вплоть до действий 10 Корпуса в боях за окончательное освобождение страны. При этом особенно выделяется его реальность и критичность в оценке событий, обстоятельств и людей, о которых он рассказывает.